

MUZEJ + KAZALIŠTE

VERA SERGEEVNA BIRON

Literarno-memorijalni muzej

F. M. Dostojevskog

Sankt Peterburg, Rusija

Muzej F. M. Dostojevskog nalazi se u Sankt Peterburgu. To je stan u kojemu je pisac pisao i živio s obitelji od 1878. do svoje smrti 28. siječnja 1881. Izložbeni prostor posvećen tom velikom ruskom piscu postoji od 1928. g.

Od svojih početaka Muzej je imao izuzetnu važnost jer je bio važna karika u proučavanju literarnog naslijeđa F. M. Dostojevskog.

Ruski su muzeji posljednjih deset godina suočeni s nekoliko ozbiljnih problema i zadataka. S jedne strane imaju obavezu da obogaćivanjem vlastite ponude pokušaju zaraditi novac tj. povećati broj posjetitelja i raspon usluga i sadržaja koje pružaju, ali istodobno aktivno potvrditi svoju ulogu u kulturnom okružju regije u kojoj djeluju. Uloga muzeja nije samo orijentiranje prema interesima potencijalnih posjetitelja, već i pokušaj da razumiju psihologiju ljudi koji do sada nisu posjećivali muzeje jer su svoje potrebe za umjetnošću zadovoljavali putem drugih medija kao što su Internet i televizija.

Na osnovi ankete koju smo proveli u našem muzeju došli smo do zaključka da bi naši posjetitelji bili zainteresirani za nekonvencionalne, tj. netradicionalne oblike muzejskog djelovanja.

U težnji da osuvremenimo komunikaciju s posjetiteljima najvažniju ulogu preuzela je muzejsko-kazališna djelatnost.

Krajem 20. st. sve su veće kazališne kuće osnovale "male scene". Gledatelj je postao sastavnim sudionikom kazališnih zbivanja.

Unutar muzejsko-kazališne djelatnosti Muzej Dostojevskog odlučio je obogatiti svoju kulturnu ponudu udruživši se s komornim kazalištem. Postavivši kazališnu scenu unutar izložbenog prostora te spojivši ih u jedno, Muzej je pokušao proširiti mogućnosti interakcije s posjetiteljem, koji je u novoj situaciji postao gledateljem i sudionikom.

Godine 1998. Muzej je osmislio prvi zajednički projekt u suradnji s Bijelim teatrom iz Sankt Peterburga, realizirajući tako ideju spajanja kazališta i muzeja.

Na osnovi teksta Dostojevskog predstavljeno je uprizorenje *Kazne*. Bila je to prva predstava odigrana u izložbenom prostoru (u režiji Romana Smirnova).

Daljnji korak bila je samostalna predstava postavljena unutar izložbenog prostora. Bile su to *Europske anegdote* (u režiji Georgija Vasiljeva). Predstava je bila popratni sadržaj izložbe *Putovanja s Dostojevskim*, kojom je prezentiralo autorovo putovanje po Europi na temelju literarnog predloška *Zimske zabilježbe o ljetnim utiscima*.

Sljedeća predstava u izložbenom prostoru bila je *Zagrliti i zaplakati*, postavljena prema pripovijetki Dostojevskog *Vječni muž*. Temu *Vječnog muža* iskoristio je režiser Georgij Vasiljev kao način isčitavanja cijeloga literarnog opusa Dostojevskog. Svaka scena interpretirana je "prema Dostojevskom" tako da je u predstava prikazan velik broj poveznica s poznatim piščevim temama, čime je vjerno dočaran njegov život.

Predstava je odigrana u izložbenom prostoru, u domu F. M. Dostojevsko-

ga u kojemu je živio s obitelji i radio. Promišljanjem detalja predstave uspjeli smo evocirati prošlo vrijeme i postići ugođaj kao da je pisac upravo tu.

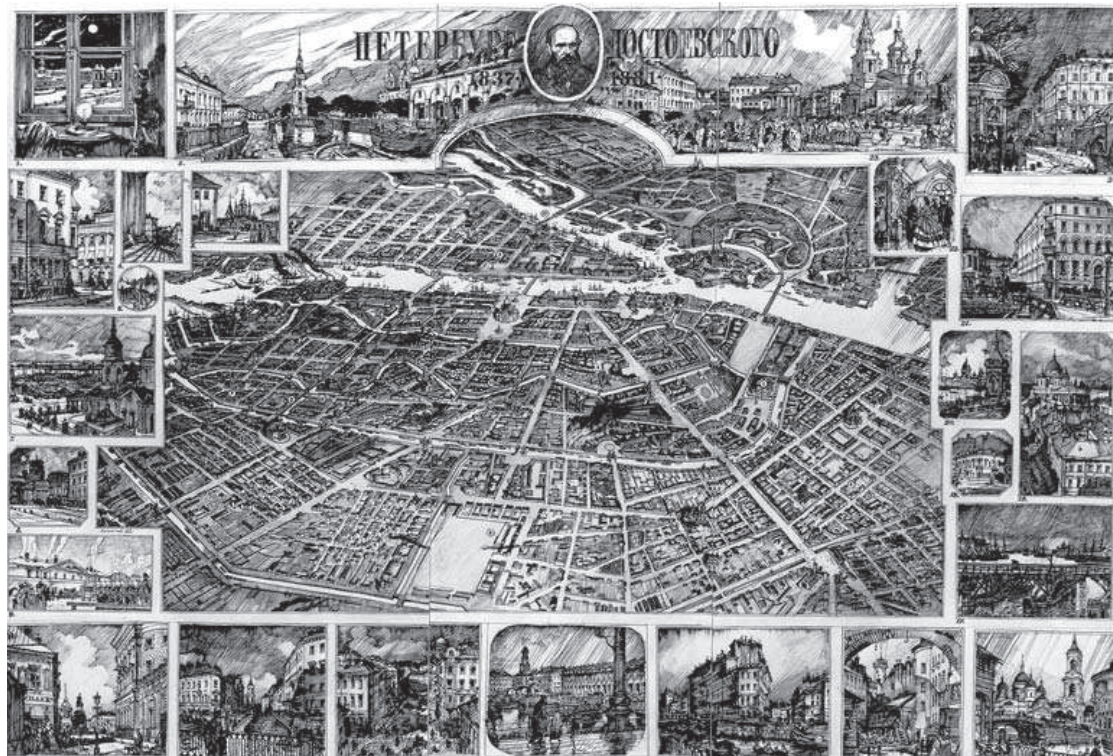
Uprizorenja su počinjala kasno navečer, u vrijeme kada je i pisac najintenzivnije pisao. Kako bi se dočarao autentični prostor, sa svim detaljima, na zidu nasuprot prozoru zapaljene su svijeće, a njihova je titrava svjetlost pripovijedala o načinu piščeva rada. Miris zapaljenog duhana koji su pušili glumci također je imao ulogu dočaravanja ugođaja – Dostojevski je, radeći noću, pušio, paleći cigaretu za cigaretom.

Glumci u predstavi koristili su se rekvizitima iz života pisca, od kojih su neki bili uporabni predmeti iz njegova doma, a sada su muzejski izložci. Prisutnost pisca osjećala se tijekom cijele predstave. Čutili smo njegovu ironiju, igru riječi, smijeh, njegove nesreće.

Na festivalu *Božićna parada* glumci iz predstave *Zagrliti i zaplakati*, Sergej Bizgyi i Valerij Kuharešin, dobili su nagradu *Najbolji glumac 2000.*, a 2003. predstava je bila izvedena na međunarodnom festivalu u Bugarskoj, gdje je dobila visoku ocjenu kritičara.

Godine 2004. *Zagrliti i zaplakati* proglašena je najboljom komornom predstavom na međunarodnom festivalu djela F. M. Dostojevskog u Staroj Rusi, a 2005. prikazana je na međunarodnom festivalu prema djelima Dostojevskog u Varšavi. Godine 2002. muzej i kazalište okušali su se u sljedećem izazovu – pretvaranju kinodvorane u kazališni prostor. Maknuli smo sjedala iz gledališta, na scenu smo postavili stolce, a dizajn 70-ih prikrili smo crnom tkaninom.

U toj polupraznoj dvorani u ožujku i travnju 2002. g. održana je glumačka radionica *Dostojevski i Vajda*, izuzetno važna

Slika 1. Sankt Peterburg u vrijeme piščeva života

za kazališni život Sankt Peterburga, pod pokroviteljstvom Muzeja Dostojevskog i Bijelog teatra.

Andrzej Vajda je 1989. g. u Varšavi objavio knjigu *Dostojevski. Kazalište savjesti*, u kojoj su tiskane tri njegove dramatisacije i razmišljanja o problematici scenskih režija poznatih romana. Nakon dogovora o suradnji, a kao uvod u projekt, režiser je dovršio novo, dopunjeno izdanje svoje knjige, koja je prevedena na ruski jezik.

Glumci Bijelog teatra i nekoliko drugih kazališta Sankt Peterburga, zajedno s A. Vajdom, održali su nekoliko majstorskih radionica vezanih za mogućnosti teatralizacije romana *Idiot*.

Komitet za kulturu Sankt Peterburga odlučio je podržati ideju muzeja i kazališta o rekonstrukciji kinodvorane u kazališni prostor. U povodu 300. godišnjice grada Muzeju su dodijeljena sredstva za financiranje tog projekta.

Vezano za obljetnicu Sankt Peterburga, Norveška je poželjela “pokloniti” Muzeju znatnu svotu novca. Kao odgovor na kraljevski dar Norvežana postavljena je predstava prema djelu Henrika Ibsena. Nova dvorana otvorena je 7. srpnja 2003. premijerom predstave *Nora (Lutkina kuća)*.

Kritika Peterburga nazvala je predstavu *Nora* u 2003. godini biserom kazališne sezone. Predstava *Nora* bila je nominirana na festivalu Zlatna maska u četiri kategorije:

1. za najbolju predstavu,
2. za najbolju režiju,
3. za najbolju mušku ulogu,
4. za najbolju žensku ulogu.

Godine 2004. osvojila je virtualnu nagradu *Bravo!* kao rezultat glasovanja gleda-

telja na jednoj od najvećih internetskih kazališnih stranica.

U 2006., jubilarnoj Ibsenovoj godini, predstava je sudjelovala na međunarodnom festivalu posvećenom Ibsenu, koji je održan u norveškome Nacionalnom teatru.

Festivalska je komisija tijekom dvije godine birala najbolji kazališni komad rađen prema Ibsenu. Bijeli teatar bio je jedini ruski predstavnik koji je ušao u konkurenciju.

Novi kazališni prostor u središtu grada pokazao se vrlo bitnim. U proširivanju svoje ponude scenskom djelatnošću Muzej je našao zajedničke interese s kazalištem Lutkarski format. U suradnji s tom “mladom” ustanovom realiziran je projekt *Fiziologija Sankt Peterburga*, u povodu 300. obljetnice grada. Lutkarski format sudjelovao je u teatralizaciji projekta prikazavši predstavu *Konjanik Cuprum*. Ta je predstava 2005. osvojila izuzetno važnu nacionalnu kazališnu nagradu *Zlatna maska* za najbolju lutkarsku predstavu i najbolju režiju.

Suradnja s dvama profesionalnim kazalištima pobudio je želju djelatnika Muzeja za vrlo smjelim i poprilično neobičajenim projektom – postaviti predstavu sa zatvorenima prema romanu *Zapisi iz mrtvog doma*. Projekt je, u suradnji Muzeja i Kolpinske popravne ustanove, nazvan *Na putu ka slobodi*.

Odlučili smo pokušati pomoći maloljetnim kažnjenicima pri povratku u normalan život. U predstavi su angažirani profesionalni glumci Valerij Kuharešin, Sergej Bizgu, Pjotr Vasiljev, student violinist Sergej Knjazev te 16 prekršitelja zakona Kolpinske popravne ustanove. Kažnjenici su bili stariji maloljetnici koji su smješteni u tu popravnu ustanovu zbog najtežih nedjela. Mnogi se od njih

nikad u životu nisu sreli s kazalištem, a i njihovo znanje o Dostojevskom kao piscu bilo je izrazito oskudno. Uvjeti rada bili su vrlo složeni, mladići su se morali izboriti da uopće sudjeluju u predstavi jer je hijerarhija u popravnoj ustanovi bila izuzetno jaka. Kad se osnovala grupa glumaca kažnjenika susretali smo se sa svakodnevnim problemima, kao što je strogo osiguranje i relativno neadekvatan prostor za rad.

Kažnjenici koji su sudjelovali u predstavi uvidjeli su koliko zadivljujućih interpretacija likova postoji u profesionalnim glumcima, kako su uvjerljivo glumili s lutkama (u predstavi je bio uključen lutkarski dio), naučili su biti partneri na sceni, slušati svog sugovornika, postojati na sceni.

Premijere su održane u Muzeju Dostojevskog i Kolpinskoj popravnoj ustanovi.

U jesen 2003. Muzej i kazalište podržao je fond Međunarodna kaznena reforma (Penal Reform International). Eksperiment Muzeja i kazališta izravno je potvrdio opise Dostojevskoga da kazalište u zatvoru i umjetnost – uzvišuju čovjeka, daju mu mogućnost da osjeti slobodu i radost stvaranja.

Kazalište se pokazalo izuzetno važnim u popravnim ustanovama, osobito za maloljetne prijestupnike. Glavnim rezultatom tog projekta smatramo postignuti “obratni efekt” jer su mladići nakon odsluženja kazne došli k nama u Muzej, želeći se ozbiljno baviti kazalištem.

Suradnja Muzeja Dostojevskog i Bijelog teatra i dalje se intenzivno razvija.

Godine 2006. bila je premijera prve predstave *Zločin* prema djelu *Zločin i kazna*, unutar projekta *Glumimo s Dostojevskim*. Ta je predstava prikazana ljeti 2006. g. na festivalima *Glumac Europe* i *Ohri-*

dsko ljetu u Makedoniji, gdje je osvojila prvo mjesto i nagradu Zlatna jabuka.

Sljedeći scenski eksperiment bit će angažman kazališta Lutkarski format i postavljanje predstave *Lutkarski zločin i kazna* na scenu.

U Bijelom teatru u travnju 2007.g. pripremaju još jednu premijernu predstavu-dijalog *Ibsen – Strindberg*. Taj projekt financiraju Generalni konzulati Švedske, Norveške te udruga prijatelja Muzeja Dostojevskog u Oslu.

MUSEUM + THEATRE

Dostoevsky loved theatre, he often attended performances, concerts, premieres, had friends among actors. In his review The Diary of a writer there are reviews, the heroes of his novels often play scenes, present theatre. The formula “Dostoevsky’s theatre” is famous. The Dostoevsky Museum has incarnated it to the letter. The traditional “black-box theatre”, modernly equipped with the support of the Government of the Kingdom of Norway, became a wonderful space for scenic adaptations of the works of Dostoevsky, Gogol, Ibsen, contemporary authors. Various Petersburg theatre companies come to perform their productions on our stage, but the main partner of the museum in our theatre activity is The White Theatre.

- 1. Experience of creating a performance inside the literary exhibit (performance about Dostoevsky’s life).*

- 2. Project “Wandering with Dostoevsky” (about Dostoevsky’s traveling across Europe): exhibit + mini-performance + multimedia program .*

- 3. Creation of performances after Dostoevsky’s works (performance “To embrace and to cry”, laureate of many theatre festivals).*

- 4. Museum project “Dostoevsky and Wajda” (exhibit of Andrzej Wajda theatre works, a retrospective of Wajda’s films, Wajda’s master-classes - rehearsals of scenes from the novel The Idiot).*

- 5. Project “Dostoevsky and Ibsen” - performance “Nora” after Henrik Ibsen’s play A Doll’s House - nominee for the highest Russian theatre award “The Golden Mask”, participant of the anniversary Ibsen festival (Norway).*

6. *The unique project of the Dostoevsky Museum and White Theatre - "On the road to freedom" - work at the Kolpino educative settlement with adolescent prisoners on creation of a performance after Dostoevsky's novel The House of the Dead.*

7. *Project "Playing with Dostoevsky". First experimental staging-performance-etude "Crime" after Dostoevsky's novel Crime and Punishment (Russia-Macedonia).*

8. *For the Centenary of the day of Henrik Ibsen's death: project "Ibsen and Strindberg" (Russia-Norway-Sweden).*

The program "Museum+Theatre" opens wide possibilities of interaction with the museum's visitors, shifts the accents in the proportion of active and passive communication with art, contributes to attract new visitors and new audience to the museum.